

รายงาน

การประชุมวิชาการระดับชาติ

ด้านมนุษยศาสตร์และบูรณาการภาษา ครั้งที่ 2 ประจำปี 2562

(The 2nd National Conference on Humanities and Language Integration)

ดำเนินงานโดย

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วันอังคาร ที่ 10 กันยายน 2562

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ

ด้านมนุษยศาสตร์และบูรณาการภาษา ครั้งที่ 2 ประจำปี 2562

(The 2nd National Conference on Humanities and Language Integration)

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN)

978-616-208-189-7

ผู้จัดพิมพ์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตำบลดอนเมือง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

โทรศัพท์ 0-2444-6000 ต่อ 1080, 1089

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ

ด้านมนุษยศาสตร์และบูรณาการภาษา ครั้งที่ 2 ประจำปี 2562

(The 2nd National Conference on Humanities and Language Integration)

ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตำบลดอนเมือง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วันอังคาร ที่ 10 กันยายน 2562

พิมพ์ที่

หจก. เซน ปริ้นติ้ง 7/414 หมู่ 5 ต.บางใหญ่ อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140

โทรศัพท์ 0-2927-8194

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
Learning Languages is to Understand the Human-beings: A Realistic Approach <i>Prof. Dr. N.C. Panda</i>	9
ศึกษาวิเคราะห์หลักกรรมและคุณค่าของคัมภีร์วิมุตติมรรค <i>นายมานิตย์ อรรคชาติ</i>	17
ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 <i>พระมหานรินทร์ ประสมพงศ์</i>	29
“เจ้าโคตร : ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานในการเจรจาไกล่เกลี่ยความขัดแย้งชุมชน” <i>รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง</i> <i>ดร. ยรรยง ลั่นลอด</i>	45
Adoring Rhetoric Meaning in the Original Soundtrack Song ‘Mae Dok Jum Pee – My Dearest Beautiful White Chapaka Flower,’ in the Drama-Period Thai Series, ‘Sattayatittarn, the Sacrament for Love’: Discourse Analysis with the Appraisal Perspective <i>Pajonsak Mingsakoon</i> <i>Udomkrit Srinion</i>	63
การจัดระเบียบสังคมตามแนวสังคาลกสูตร <i>ดร.เสฐียร ทังทองมะดัน</i>	77
Genre Analysis of Graduate Students' English Presentations: A Scientific Learning - Teaching Context <i>Udomkrit Srinon</i> <i>Patchanee Vichitbandha</i>	93

The Benefits of Non-Violence (Ahimsā) in Theravāda Buddhist Philosophy	107
<i>Phattharachai Uthaphan</i>	
<i>Prachan Chachikul</i>	
<i>Thawee Leawprakon</i>	
<i>Kitsuchin Ponsen</i>	
การวิเคราะห์คำคุณศัพท์ ในภาษาฮินดีและความหมายในภาษาไทย	113
<i>สมาน แก้วเรือง</i>	
पालิ : ภาษาเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน	125
<i>ชินวัชร นิลเนตร</i>	
<i>โยธิน มหา</i>	
การสร้างสันติภาพตามหลักพระพุทธศาสนา	139
<i>ณัฐพงษ์ มะลิซ้อน</i>	
<i>สมพร เหลาฉลาด</i>	
<i>ฟูไทย วันหากิจ</i>	
<i>สว่างบุญ วงศ์ฟ้าเลื่อน</i>	
<i>ประยูร บ่อมสุวรรณ์</i>	
<i>ชจิตพรรณ อมรปาน</i>	
ศึกษาวิเคราะห์หลักคำสอนในชาดกเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม	157
สำหรับผู้พิการทางการได้ยินและการมองเห็นตามหลักพุทธศาสนา	
<i>วรเดช มีแสงรุทรกุล</i>	
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์บัณฑิต	165
สาขาวิชาปรัชญาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือสหกิจศึกษา	
<i>ดร.สำราญ โคตรสมบัติ</i>	
<i>พระกิตติสารสุธี</i>	
การพัฒนาการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้	179
แบบร่วมมือเทคนิค STAD	
<i>อรรชนิดา หวานคง</i>	

การอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณโดยใช้วิธีการอ่านแบบ SQ3R <i>อภิเดช สุผา</i>	193
วิเคราะห์คำอุปลักษณ์ ในเพลงภาษาอังกฤษร่วมสมัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง <i>ครรรชิต มีซอง</i>	207
ความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี ต่อการเตรียมความพร้อมด้านทักษะภาษาอังกฤษ ผ่านกิจกรรมโครงการค่ายภาษาอังกฤษ <i>รัศมี ศรีนนท์</i> <i>อุดมกฤษณ์ ศรีนนท์</i> <i>ลลนา ปฐมชัยวัฒน์</i>	223
ลีลาการสอนของกลุ่มเครือข่าย “ธรรมะอารมณ์ดี” ตามแนวพุทธวิธีการสอน <i>พระบวร มุลอาษา</i>	235
Systemic Functional Multimodal Analysis of Commentary Column in Bangkok Post E Newspapers <i>Parinyaporn Preecha</i> <i>Udomkrit Srinon</i>	249
Appraisal Perspective on the Two Thai Politicians’ Argumentative Talk: A Situation of A Bangkok MP’s Scolding to A Phuket Cop <i>Cheewala Badklang, PhD</i> <i>Udomkrit Srinon, PhD</i>	267
เอกลักษณ์และความเป็นสากลในวรรณกรรมซีไรต์ไทย: กรณีศึกษาการส่งออก ทุนทางวัฒนธรรม <i>ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรองค์ ชาคร</i>	279
การเขียนบทความทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ โดยการเน้นกระบวนการเขียน <i>พระมหาสมัคร มหาวิโร</i>	295

อาหารไทยกับคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ธวัชชัย ดุลยสุจริต	309
ภาษากับการเรียนรู้คณิตศาสตร์ คงขวัญ ทิพย์อักษร ครรรชิต มีซอง	325
การแปลและวิเคราะห์อิตาอูปนิษัท सानิตย์ สีนาค	339

บทความวิชาการ

การจัดระเบียบสังคมตามแนวสังคาลกสูตร The Social Organization in Singalakasutta

ดร.เสฐียร ทังทองมะดัน
Dr.Sathien Thangthongmadan

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาการจัดระเบียบสังคมตามแนวสังคาลกสูตร มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๓ ประการคือ ๑) การจัดระเบียบทางสังคม ๒) สาระสำคัญเกี่ยวกับสังคาลกสูตร และ ๓) การจัดระเบียบสังคมตามแนวสังคาลกสูตร จากการศึกษาพบว่า ในสังคาลกสูตร พระพุทธเจ้าได้แสดงหลักจริยธรรมในส่วนที่เป็นข้อห้าม ข้อตวั่น และจริยธรรมในส่วนที่เป็นข้อปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมความมั่นคงแห่งชีวิตและสังคม เมื่อปฏิบัติแล้ว จะมีแต่ความสุข “การจัดระเบียบสังคม” หมายถึง การจัดระบบ ระเบียบแบบแผนของสังคม เพื่อเป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตร่วมกัน เพื่อความสงบสุขของสมาชิกและสังคม เป็นการวางระเบียบให้สมาชิกในสังคมได้ยึดถือปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม ในสังคาลกสูตร พระพุทธเจ้าได้แสดงหลักคำสอนที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคมได้หลายหมวด ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการจัดระเบียบสังคม

คำสำคัญ : การจัดระเบียบสังคม, สังคาลกสูตร

Abstract

This Article is to study The Social Organization in Singalakasutta. There are three purposes : 1) the Social Organization 2) the content of Singalakastuta, and 3) The Social Organization in Singalakasutta. From the study, it is found that in Singalakasutta the Buddha taught Ethical prohibition and regulation principle for strengthen stability in the life and society. When the person practices, they will be happy. The Social Organization means the systematization collocation and social stereotypes for to be the pattern in

*มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

*Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratsima Campus,

E-mail : sathienthong@hotmail.com

living together and for happiness in the society. in Singalakasutta the Buddha taught the many teachings concerning with the social norm. These are relation with the social organization.

Keywords : social organization, Singalakasutta

บทนำ

การจัดระเบียบทางสังคม (Social organization) เป็นกระบวนการที่มีขอบเขตกว้างขวางมาก เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมปรากฏการณ์สังคมหลายอย่าง เริ่มจากการจัดให้มีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ หลายอย่างเพื่อให้สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกัน เราอาจกล่าวถึงการจัดระเบียบระหว่างสามภรรยา การจัดระเบียบสังคมของกลุ่มอาชญากร การจัดระเบียบสังคมของหมู่บ้าน จนถึงการจัดระเบียบสังคมของสังคมไทย หรือการจัดระเบียบสังคมของโลกก็ได้ สังคมทุกประเภท จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบสังคมไม่มากก็น้อย ระเบียบสังคมเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของสังคมทั้งหลาย การจัดระเบียบทางสังคม หมายถึง วิธีการที่คนในสังคมกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ แบบแผน ในการอยู่ร่วมกันของสมาชิก โดยสมาชิกได้ยอมรับเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน และปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตร่วมกัน การจัดระเบียบสังคมมีความสำคัญเพราะว่า มนุษย์กับสังคมเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน กล่าวคือ เมื่อเกิดมา มนุษย์ก็ได้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม แต่เนื่องจากมนุษย์ในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน มีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด เพื่อป้องกันการขัดแย้งระหว่างมนุษย์ในสังคม และเพื่อควบคุมแบบแผนแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ จึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม หากปล่อยให้มนุษย์แต่ละคนทำตามอำเภอใจโดยปราศจากการควบคุมแล้ว สังคมก็จะเกิดความวุ่นวายและขาดระเบียบแบบแผน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมเกิดสันติสุข หลักคำสอนในสังคาลกสูตร มีความสำคัญในแง่ที่เป็นหลักปฏิบัติของบุคคลที่อยู่รวมกันในสังคม ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดระเบียบสังคมตามแนวสังคาลกสูตร โดยมีประเด็นสำคัญที่จะศึกษา คือ การจัดระเบียบสังคม สาระเกี่ยวกับสังคาลกสูตร และการจัดระเบียบสังคมตามแนวสังคาลกสูตร

การจัดระเบียบสังคม

เมื่อมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม จึงมีพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกัน แต่มนุษย์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ด้วยตนเองทั้งหมด จึงต้องแสวงหาแนวทางที่จะได้มาซึ่งความต้องการด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ไม่กระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่น สังคมจึงต้องมีการจัดระเบียบสังคมขึ้นเพื่อให้สมาชิกปฏิบัติร่วมกันหรือเพื่อเป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตในร่วมกันในสังคม

ความหมายของการจัดระเบียบสังคม

นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการจัดระเบียบสังคม ไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้

เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล (๒๕๓๗ : ๓๙) ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “การจัดระเบียบสังคม” หรือ “ระเบียบสังคม” (Social Order) หรือโครงสร้างสังคม (Social Structure) เป็นคำที่นักสังคมวิทยา มักใช้แทนกันในความหมายทำนองเดียวกันคือ หมายถึง แบบแผนหรือกฎเกณฑ์ทั้งหลาย อันเกี่ยวเนื่อง กับความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคลและกลุ่มซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของสังคม

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๒๔ : ๓๕๔) ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “การจัดระเบียบสังคม” หรือ “องค์การสังคม” หมายถึง การจัดหน่วยหรือกลุ่ม ของสังคมเป็นส่วนย่อยอย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงเรื่องเพศ อายุ เครือญาติ อาชีพ ทรัพย์สิน เอกสิทธิ์ อำนาจ สถานภาพ เป็นต้น แต่ละส่วนย่อยมีภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยมีแบบอย่างกฎหมาย ระเบียบ รวมทั้งประเพณี เป็นแนวดำเนินการหรือปฏิบัติสังคมในทางสังคมวิทยาก็คือระบบองค์การที่ ซับซ้อนนั่นเอง

สุพิศวง ธรรมพันธ (๒๕๔๓ : ๕๕) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การจัดระเบียบสังคม” หมายถึง การ จัดระบบหรือโครงสร้างของสังคมที่สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ จนเกิดความสงบสุขทางสังคม ขึ้น ซึ่งย่อมต้องมีการพัฒนา ปรับปรุง และเลือกสรรแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกตลอด ทั้งระเบียบวิธีควบคุมทางสังคมที่มีประสิทธิผล กำหนดให้เป็นแนวปฏิบัติของมวลสมาชิก

ณรงค์ เส็งประชา (๒๕๔๑ : ๑๓๐) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การจัดระเบียบสังคม” เป็นการวาง รูปแบบของพฤติกรรมและกระบวนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มคน โดยอาศัยการวาง บรรทัดฐานเพื่อให้สมาชิกในสังคมใช้เป็นแนวปฏิบัติ กำหนดสถานภาพและบทบาท และมีการควบคุม เพื่อให้เกิดการปฏิบัติ

จากความหมายที่กล่าวมาแล้วอาจสรุปได้ว่า “การจัดระเบียบสังคม” หมายถึง การจัดระบบ ระเบียบ แบบแผนของสังคม ให้สมาชิกใช้เป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตร่วมกัน เพื่อความสงบสุขของ สมาชิกและสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การวางระเบียบให้สมาชิกในสังคมได้ยึดถือปฏิบัติเพื่อความ สงบสุขของสังคมส่วนรวม นั่นเอง

สาเหตุของการจัดระเบียบสังคม

การจัดระเบียบสังคมเกิดจากสาเหตุสำคัญ ดังต่อไปนี้ (๑) ความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันของ มนุษย์ในสังคมอย่างสงบสุข ไม่มีความขัดแย้งหรือความวุ่นวาย (สุพิศวง ธรรมพันธ ๒๕๔๓ : ๕๕) (๒) ความเข้าใจร่วมกันในกฎเกณฑ์และแนวทางในการปฏิบัติที่บุคคลควรยึดถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (๓) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ซึ่งรวมถึงความผูกพันซึ่งกัน และกัน การร่วมมือ การแข่งขัน การขัดแย้งต่าง ๆ ความสัมพันธ์นั้นจะเป็นไปตามแบบอย่าง ซึ่งจะขึ้นอยู่กับ ระเบียบบรรทัดฐาน สถานภาพและบทบาทของบุคคลที่ติดต่อสัมพันธ์กัน ซึ่งบุคคลจะมีสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกัน (สุพิศวง สุภาพ : ๒๐)

ประเภทของการจัดระเบียบสังคม

การจัดระเบียบสังคม มีมากมายหลายประเภท แต่ในรายงานนี้จะศึกษาเฉพาะเรื่อง บรรทัดฐานทางสังคม เพียงประการเดียว บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) หมายถึงระเบียบกฎเกณฑ์แบบแผนพฤติกรรม หรือค่านิยมที่สังคมกำหนดให้บุคคลยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน บรรทัดฐานจึงเป็นแบบแผนความประพฤติร่วมกันของสมาชิกในสังคมนั้นเอง บรรทัดฐานทางสังคมเป็นทั้งข้อห้ามและข้อนุญาตให้บุคคลกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมบางอย่าง กล่าวคือ ถ้าพฤติกรรมนั้นสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นก็จะเป็นข้อห้าม แต่ถ้าเป็นพฤติกรรมที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นในสังคมก็จะเป็นข้อนุญาต เช่น สังคมทุกสังคมไม่ให้มีการเข่นฆ่ามนุษย์ด้วยกัน แต่ในยามศึกสงครามก็จะไม่ใช่ข้อห้ามต่อไป เป็นต้น

ประเภทของบรรทัดฐานทางสังคม บรรทัดฐานทางสังคมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ บรรทัดฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมภายนอก และบรรทัดฐานเกี่ยวกับความคิดความเชื่อ

๑) บรรทัดฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมภายนอก เป็นบรรทัดฐานที่มีผลต่อการกระทำที่ปรากฏออกมาโดยตรง มี ๓ ประเภทคือ วิถีประชา จารีต และกฎหมาย (๑) วิถีประชา เป็นแบบแผนในการปฏิบัติหน้าที่ที่ทุกคนในสังคมปฏิบัติกันโดยทั่วไปจนเกิดเป็น ความเคยชิน ไม่ต้องมีศีลธรรมและกฎหมายบังคับ ผู้ไม่ปฏิบัติตาม ก็ไม่ได้ รับโทษ เพียงแค่ถูกนินทา เช่น ในการรับประทานอาหารควรใช้ช้อนกลางตักอาหาร หากไม่ใช้ช้อนกลางก็ไม่มีผิด เป็นแค่ถูกตำหนิว่า ไม่มี มารยาทในการรับประทานอาหาร วิถีประชาแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันไป แต่ละสังคมจึงทำให้มีวัฒนธรรมแตกต่างกันไป นอกจากนี้แล้ว วิถีประชายังรวมไปถึงเรื่องงานพิธีและเรื่องมารยาทในสังคม (๒) จารีต มีความหมายเหมือนคำว่า “ศีลธรรม” จารีตเป็นบรรทัดฐานที่ทุกคนในสังคม จะต้องกระทำเป็นกระบวนการ พฤติกรรมที่จำเป็นต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และสวัสดิภาพของสังคม จารีตมีความสำคัญกว่าวิถีประชา เป็นเรื่องของความรู้สึกว่า สิ่งใดผิด สิ่งใดถูก ผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกสังคมลงโทษ หรือได้รับการตำหนิอย่างรุนแรง ในสังคมไทยมีจารีตบางอย่างที่สำคัญมาก แม้มีได้นำไปบัญญัติเป็นกฎหมาย เช่น ความกตัญญู ระบบอาวุโส ความซื่อสัตย์ระหว่างสามี ภรรยา การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ ฯลฯ (๓) กฎหมาย หมายถึง บรรทัดฐานที่กำหนดไว้ในระเบียบแบบแผน ซึ่งผู้มีอำนาจทางการปกครองบ้านเมืองได้กำหนดขึ้น เพื่อบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามหรือห้ามมิให้กระทำ หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามบทบัญญัติ บรรทัดฐานทางสังคม มีทั้งวิถีประชาและจารีตแล้ว แต่ต้องมีกฎหมายเพื่อบังคับใช้ด้วย เพราะกฎหมายมีความสำคัญ ดังนี้ ๑) สังคมประกอบด้วยกลุ่มคนที่แตกต่างกัน มีความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มอยู่เสมอ กฎหมายจึงมีความสำคัญในการจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น หากไม่มีกฎหมาย กลุ่มก็จะต้องขัด ความ ขัดแย้งกันเอง ตัดสินกันเองเป็นส่วนตัว ซึ่งจะไม่มีความยุติธรรมต่อคู่ ขัดแย้ง ๒) วิถีประชา และจารีต มีลักษณะถาวรยาวนาน เปลี่ยนแปลงยาก ไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่กฎหมายจะเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ได้เร็วกว่า ๓) กฎหมายมีอำนาจบังคับ มีบทบัญญัติลงโทษ มีเจ้าหน้าที่ จัดการ กับผู้ทำผิดกฎหมาย วิถีประชาและจารีตไม่มีอำนาจบังคับ สถานภาพ คือตำแหน่งที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกของสังคม

๒) บรรทัดฐานเกี่ยวกับความคิดความเชื่อ เป็นบรรทัดฐานทางจิตใจที่มีอิทธิพลเหนือเจตคติเหนือ การตัดสินใจ และเหนือพฤติกรรมของมนุษย์ บรรทัดฐานเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อที่สำคัญ ได้แก่ ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม และอุดมการณ์ (๑) ความเชื่อ คือการที่บุคคลยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริง เป็นสิ่งที่ให้ความไว้วางใจ ความเชื่ออาจจะไม่ใช่ความจริงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ ก็ได้ ความเชื่อเป็นสิ่งที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย และมีอิทธิพลต่อบรรทัดฐานของมนุษย์ในแต่ละสังคมเป็นอย่างมาก เพราะบรรทัดต่าง ๆ เกิดจากความเชื่อของสมาชิกในสังคมนั้นเอง (กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้ ๒๕๒๖ : ๑๙) (๒) ศาสนา หมายถึง หลักคำสอนเกี่ยวกับความดี ความชั่ว เพื่อให้มนุษย์พัฒนาตนเองจากความเป็นมนุษย์ไม่สมบูรณ์ไปสู่ความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ มนุษย์ใช้เป็นหลักยึดเหนี่ยวทางใจเพื่อให้กำกับความคิดและการกระทำทั้งทางกาย ทางวาจาให้มุ่งไปสู่ความดีและจุดมุ่งหมายปลายทางของชีวิต (คณิต เขียววิชัย และคนอื่น ๆ ๒๕๒๘ : ๒๔๐) (๓) อุดมการณ์ เป็นระบบแห่งความคิดความเชื่อที่ทำให้บุคคลเชื่อว่าสภาวะการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสิ่งดีเลิศจึงชักจูงให้ผู้อื่นเห็นชอบ และกระทำหรือปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อสร้างสภาวะการณ์เหล่านั้นให้บังเกิดขึ้น หรืองดเว้นการกระทำ หรือปฏิบัติต่าง ๆ ที่อาจมีผลทำลายสภาวะการณ์ที่เห็นว่าดีเลิศนั้นเสีย อุดมการณ์มีลักษณะเป็นหลักการ มติหรือแนวความคิดที่บุคคล ชนชั้น หรือกลุ่มยึดถือเป็นแนวทางหลัก หรือเป็นเครื่องชี้แนะหรือเป้าหมายสำคัญของการกระทำเป็นตัวเชื่อมระหว่างความคิดกับการกระทำหรือการปฏิบัติทั่วไปของบุคคล โดยเป็นการกระทำที่มีความหมายแน่นอน

ค่านิยม หมายถึง ความคิด พฤติกรรม และสิ่งต่าง ๆ ที่คนในสังคมเห็นว่ามีคุณค่า จึงยึดถือเป็นหลักประจำใจในการปฏิบัติ ค่านิยมจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยและความคิดเห็นของคนในสังคม อาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ ค่านิยมของบุคคลและค่านิยมของสังคม ค่านิยมของบุคคล เป็นค่านิยมที่บุคคลยึดเป็นหลักและเป็นแนวทางในการปฏิบัติซึ่งอาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกับค่านิยมของบุคคลอื่นก็ได้ ค่านิยมของสังคม เป็นค่านิยมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยึดถือเป็นหลัก และเป็นแนวทางในการปฏิบัติ จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไป

การบังคับใช้บรรทัดฐาน การที่จะทำให้บรรทัดฐานเป็นที่ยอมรับและนำมาปฏิบัติในสังคมนั้น จะต้องมีการบังคับใช้ ๒ วิธี โดยบทลงโทษทางสังคมที่ใช้บังคับหรือควบคุมให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม หรือที่เรียกว่า การบังคับหรือสหฐานุมัติ (Sanctions) นั้น มี ๒ แบบดังนี้

๑) สหฐานุมัติเชิงบวก (Positive sanctions) คือ การให้รางวัลสำหรับผู้ที่ทำถูกต้อง ซึ่งอาจเป็นการให้รางวัลอย่างเป็นทางการ (Formal positive sanctions) เช่น การประกาศเกียรติคุณ หรืออาจเป็นการให้รางวัลอย่างไม่เป็นทางการ (Informal positive sanctions) เช่น พุดชมเชย

๒) สหฐานุมัติเชิงลบ (Negative sanctions) คือ การลงโทษกับผู้ที่ละเมิดบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งอาจเป็นการลงโทษอย่างเป็นทางการ (Formal negative sanctions) เช่น การจำคุก ปรับ หรืออาจเป็นการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ (Informal negative sanctions) เช่น การไม่คบค้าสมาคมด้วยการเนรเทศออกไปจากสังคม เป็นต้น

บรรทัดฐานทางสังคมจึงทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นในสังคม และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างมาก เช่น เมื่อสมาชิกของสังคมมีบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องใช้การตัดสินใจว่า สิ่งใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติ ควรปฏิบัติสิ่งใดก่อน สิ่งใดจะช่วยให้การ ทำกิจกรรมและการดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยดี เป็นต้น (ณรงค์ เส็งประชา : ๑๓๔)

สาระเกี่ยวกับสิงคาลกสูตร

สิงคาลกสูตร เป็นพระสูตรสูตรหนึ่งในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๑ หน้าที่ ๒๔๒ - ๒๗๔ และ ๑๙๙ - ๒๑๘ ที่มาของชื่อสูตรนี้ ตั้งตามบุคคลที่เป็นบุคคลสำคัญใน สูตรคือสิงคาลมาณพ สิงคาลกสูตร แปลว่า พระสูตรว่าด้วยสิงคาลมาณพ ชื่อนี้ตั้งตามชื่อบุคคลในพระ สูตร อนึ่ง ในที่บางแห่งเรียกชื่อพระสูตรต่างออกไป เช่น สิงคาลกสูตรก็มี สีคาโลวาทสูตรก็มี สิงคาโล วาทสูตรก็มี ทั้ง ๒ ชื่อสุดท้ายนี้ แปลว่า พระสูตรว่าด้วยโอวาทที่ทรงแสดงแก่สีคาลหรือสิงคาลมาณพ ที่มาของพระสูตรนี้ เกิดจากการที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่มาณพชื่อสิงคาลกะ (สีคาละ หรือสอง คาละในบางแห่ง) ขณะเสด็จออกจากพระเวฬุวันเข้าไปบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ เพื่อทรงแนะนำให้ไหว้ ทิศตามแบบของอริยวินัย (แบบพุทธ) โดยรูปแบบของพระสูตร เป็นแบบบรรยายโวหารแบบถาม-ตอบ และมีคาถาประพันธ์ประกอบเวทยากรณภาษิตด้วย

ใจความสำคัญของพระสูตร แบ่งเป็นภาคอุทเทส โดยสาระสำคัญกล่าวถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทอดพระเนตรเห็นสิงคาลมาณพกำลังไหว้ทิศอยู่แต่เข้าตรูมีผมและผ้าเปียกปอน จึงตรัสถามเพื่อ ชวนสนทนาว่า กำลังทำอะไร เมื่อเขากราบทูลว่า กำลังไหว้ทิศตามคำสั่งก่อนบิดาจะตาย จึงตรัสว่า ใน อริยวินัยเขาไม่ได้ไหว้ทิศกันแบบนี้ เขาทูลถามว่า ในอริยวินัย เขาไหว้ทิศกันอย่างไร ตรัสตอบว่า พระ อริยสาวกเว้นจากบาปกรรม ๑๔ ประการ คือ กรรมกิเลส ๔ เหตุ ๔ ประการที่ทำให้บาปกรรม และ อบายมุข ๖ ประการ ชื่อว่าเป็นผู้ปิดป้องทิศทั้ง ๖ ปฏิบัติเพื่อครองโลกทั้งสอง ทำให้เกิดความยินดีทั้ง ในโลกนี้และโลกหน้า หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ : ๔๑ - ๔๒) หลังจากแสดงพระสูตรนี้จบแล้ว สิงคาลมาณพมีความเลื่อมใส ได้แสดงตนเป็น อุบาสก นับถือพระรัตนตรัยตลอดชีวิต ในพระสูตรนี้มีข้อที่น่าสังเกตอย่างน้อย ๒ ประการคือ ๑) ทำไม บิดาของสิงคาลกมาณพจึงสั่งกำชับก่อนตายให้ลูกไหว้ทิศ ๒) ทำไมพระพุทธเจ้าจึงแสดงเรื่องนี้ ซึ่งข้อ สักเกตทั้ง ๒ ประการนี้ มีกล่าวไว้ในอรรถกถา ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค มีใจความพอสรุปได้ดังนี้

๑) สิงคาลกมาณพเป็นบุตรของคหบดีมหาศาลคนหนึ่งของกรุงราชคฤห์ เป็นผู้นับถือพระพุทธ ศาสนา ทั้งคหบดีและภรรยาเป็นพระโสดาบัน แต่บุตรไม่มีศรัทธาในพระศาสนา เมื่อบิดามารดาแนะนำ ให้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าและพระมหาเถระมีท่านพระสารีบุตร ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านพระมหา กัสสปะ เป็นต้น ผู้เป็นบุตรมักจะตอบว่า เขาไม่มีกิจที่จะเข้าไปหาสมณะเหล่านั้น การเข้าไปหาสมณะ จะต้องไว้ให้ การน้อมตัวลงไหว้ทำให้เจ็บหลัง การนั่งคุกเข่าทำให้เจ็บเข่า การนั่งบนพื้น ทำให้เสื้อผ้า แปรเปื้อน เศร้าหมอง เก่าเร็ว การเข้าไปนั่งใกล้ทำให้ต้องสนทนาพูดจากัน ซึ่งจะนำไปสู่ความสนิทสนม

และต้องนิมนต์ให้รับจีวร บิณฑบาต เป็นต้น ซึ่งทำให้สิ้นเปลืองทรัพย์เปล่า ๆ ด้วยเหตุนี้ บิดา - มารดา จึงเลิกแนะนำ ต่อมา เมื่อบิดาป่วยหนัก นอนชมอยู่บนเตียง ได้สั่งสิ่งคาลกมาณพก่อนตายให้หมั่นไหว้ ทิศ ทั้งนี้โดยหวังว่า สิ่งคาลกมาณพคงไม่เข้าใจความหมาย และต้องไหว้ทิศอย่างที่คนทั่วไปไหว้ ซึ่งจะ เป็นเหตุให้พระผู้มีพระภาคหรือพระอริยสาวกเห็นเข้าแล้วจะช่วยแนะนำให้เข้าใจความหมายตามเจตนา ของตนได้ (ที.ปา.อ. ๒๔๒/๑๓๓ บาลี)

๒) ตอนเช้าตรู่ของวันที่ทรงแสดงพระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคทรงตรวจดูหมู่สัตว์ที่ควรโปรด ตามพุททกิจประจำวัน ทรงเห็นอุปนิสัยของสิ่งคาลกมาณพ จึงเสด็จมาเทศน์สอนเรื่องนี้ตามทีผู้เป็นบิดา ประสงค์ และทรงมุ่งหมายให้พระธรรมเทศนานี้เป็น คิหิวินัย คือข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์สืบต่อไปด้วย อีกส่วนหนึ่งเป็นภาคินิเทศ อันเป็นส่วนรายละเอียดของเนื้อหาของสูตรนี้ ซึ่งได้กล่าวถึง จริยธรรม ๒ ส่วนคือ ๑) ส่วนที่เป็นข้อห้าม ๒) ส่วนที่เป็นข้ออนุญาต โดยมีรายละเอียด ดังนี้

หลักจริยธรรมในสิ่งคาลกสูตร

จริยธรรม หมายถึง หลักธรรมที่ควรประพฤติ ควรปฏิบัติ มีความหมายทั้ง ๒ ลักษณะคือ ควร ประพฤติเพื่อให้เกิดความดีงามหรือเป็นสิ่งที่ควรกระทำ และเป็นสิ่งที่พึงงดเว้น เพราะถ้าไม่งดเว้นและ ไปประพฤติเข้าก็จะเกิดความเสียหาย หรือเกิดโทษ จริยธรรมในสิ่งคาลกสูตร แบ่งออกเป็น ๒ หมวด ซึ่งการแบ่งเช่นนี้ ผู้รายงานแบ่งตามลักษณะของเนื้อหา คือ

๑) หลักจริยธรรมที่เป็นข้อห้าม ข้อที่ไม่ควรปฏิบัติ มีอยู่ ๑๘ ประการ แบ่งเป็น ๔ หมวด ดังนี้
หมวดที่ ๑ กรรมกิเลส ๔ กรรมกิเลส แปลว่า กรรมเป็นเครื่องเศร้าหมอง หรือเครื่องเศร้าหมอง คือกรรม ในอรรถกถาอธิบายไว้ว่า เมื่อบุคคลมีกิเลสในใจ ย่อมจะสามารถทำกรรมได้ คนที่ไม่มีกิเลส ย่อมไม่สามารถทำกรรมได้ อย่างเช่น คนมีกิเลสเท่านั้น ย่อมฆ่าสัตว์ คนไม่มีกิเลสย่อมไม่ฆ่าสัตว์ (ที. ปา.อ. ๒๔๕: ๑๓๕ บาลี) กรรมกิเลสมี ๔ ประการคือ (๑) กรรมกิเลสคือปาณาติบาต (๒) กรรมกิเลสคือ อทินนาทาน (๓) กรรมกิเลสคือกาเมสุมิจฉาจาร (๔) กรรมกิเลสคือมุสาวาท (ที.ปา. ๑๑/๒๔๕/๒๐๐ ไทย) กรรมกิเลส ๔ ประการนี้เป็นหลักปฏิบัติที่ผู้ครองเรือนจะต้องงดเว้นให้ได้ก่อน หากพิจารณาเนื้อหาของกรรมกิเลส ๔ แล้ว จะเห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักประกันชีวิตไว้ ๔ อย่างคือ ปาณาติบาต เป็นหลักประกันของมนุษย์ อทินนาทาน เป็นหลักประกันทรัพย์สิน กาเมสุมิจฉาจาร เป็นหลักประกัน ครอบครัว และ มุสาวาท เป็นหลักประกันสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่ง การเว้นกรรมกิเลส ๔ ก็คือการงด เว้นจากการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นนั่นเอง ไม่ล่วงละเมิดสิทธิที่คนอื่นครอบครอง ตั้งแต่สิทธิในด้าน ชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว และสังคม

หมวดที่ ๒ เหตุ ๔ ประการ (อคติ ๔ ประการ) อคติ แปลว่า ความลำเอียง ความลำเอียงเป็น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนทำกรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การทำกรรมของแต่ละคน ย่อมมีอคติข้อใดข้อหนึ่ง เกี่ยวข้องอยู่ด้วยเสมอ ในพระไตรปิฎก เรียกอคติ ๔ ว่า ฐานะ คนผู้ครองเรือน จึงไม่ควรทำบาปกรรม เพราะถูกอคติครอบงำ อคติ ๔ ประการมีดังนี้ (๑) มีฉันทาคติ ทำบาปกรรม (๒) มีโทสาคติ ทำบาป

กรรม (๓) มิโมหาคติ ทำบาปกรรม (๔) มิโมหาคติ ทำบาปกรรม (ที.ปา. ๑๑/๒๔๕/๒๐๑ ไทย)

หมวดที่ ๓ อบายมุข ๖ ประการ อบายมุข แปลว่า ปากทางแห่งความเสื่อม (อบาย แปลว่า เสื่อม มุข ปาก,ทาง) ความเสื่อมในที่นี้ หมายถึงความเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของผู้ครองเรือน ทรัพย์สมบัติที่หามาได้ด้วยหยาดเหงื่อแรงงาน ย่อมนำมาซึ่งความปลาบปลื้มแก่บุคคลอยู่เสมอ แต่ทรัพย์สินที่ได้มาทั้งหลาย ย่อมจะเสื่อมสูญไป หากบุคคลมัวสุม หรือไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อใดข้อหนึ่งหรือหลาย ๆ ข้อ ดังนั้น ท่านจึงกล่าวว่า เป็นปากทางแห่งความเสื่อม (แห่งโภคทรัพย์) ในสังคาลกสูตร พระผู้มีพระภาคได้แสดงประเภทอบายมุขไว้ ดังนี้ (ที.ปา. ๑๑/๒๔๗-๒๕๓/๒๐๒-๒๐๕ ไทย) อบายมุข ๖ ประการ (๑) การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท (๒) การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืน (๓) การเที่ยวดูมหรสพ (๔) การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท (๕) การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร ๖) การหมกมุ่นในความเกียจเกียจคร้าน

หมวดที่ ๔ มิตรเทียม ๔ ประเภท ในสังคาลกสูตร ได้พูดถึงมิตรเทียม (มิตรปฏิรูป) ไว้ ๔ ประเภท คือ (ที.ปา. ๑๑/๒๕๔-๒๕๕/๒๐๗-๒๐๙ ไทย) (๑) คนที่ถือเอาประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว (๒) คนที่แต่พูด (๓) คนพูดประจบ (๔) คนที่เป็นเพื่อนชักนำในทางเสื่อม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในส่วนของจริยธรรมที่เป็นข้อห้ามจะเห็นได้ว่า แต่ละหมวดจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือหมวดกรรมกิเลส ๔ กล่าวถึงหลักประกันทางสังคม ๔ ประการ อกติ ๔ เป็นหลักเพื่อการงดเว้นไม่ทำบาป อบายมุข ๖ ไม่ควรปฏิบัติ หากกำลังสร้างเนื้อสร้างตัว เพราะจำนำไปสู่ความฉิบหายด้านทรัพย์สินเงินทอง

๒) หลักจริยธรรมในส่วนที่เป็นข้อให้ปฏิบัติ แบ่งออกเป็น ๔ หมวดเช่นเดียวกัน ประกอบด้วย

หมวดที่ ๑ มิตรแท้ ๔ ประเภท จะสืบเนื่องมาจากหัวข้อที่แล้ว ที่กล่าวถึงมิตรเทียม ๔ ประเภท พร้อมทั้งลักษณะมิตรเทียมแต่ละประเภท เมื่อกล่าวถึงมิตรเทียมแล้ว ก็ต้องกล่าวถึงมิตรแท้ หรือมิตรผู้มีใจดี ซึ่งก็แบ่งประเภทและลักษณะเช่นเดียวกับมิตรเทียม คือ (ที.ปา. ๑๑/๒๖๐-๒๖๔/๒๐๙-๒๑๑ ไทย) (๑) มิตรผู้มีอุปการะ (๒) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ (๓) มิตรแนะนำประโยชน์ (๔) มิตรมีความรักใคร่

หมวดที่ ๒ หลักการใช้จ่ายทรัพย์ ๔ ส่วน (ที.ปา.๑๑/๒๖๕/๒๑๒ ไทย) ในหนังสือธรรมนุญชีวิตของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงหลักการใช้จ่ายทรัพย์ไว้ ดังนี้ เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว รู้จักจัดสรรทรัพย์นั้น โดยถือหลักการแบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วนที่เรียกว่า โภควิภาค ๔ คือ ๑ ส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง และทำประโยชน์ ๒ ส่วน ใช้เป็นทุนประกอบการงาน อีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น พึงเข้าใจและค้ำประกันไว้เสมอว่า การที่เพียรพยายามแสวงหา รักษา และครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ถ้าไม่ใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์แล้ว การหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่า หากความหมายใดๆมิได้ ดังนั้น เมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้ว พึงปฏิบัติต่อทรัพย์หนึ่งส่วนแรกตามหลัก โภคาทิยะ (ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคะ หรือ เหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือ ในการที่จะมีหรือครอบครองทรัพย์สมบัติ) ๕

ประการ ดังพุทธพจน์ว่า

อริยสาวกแสวงหาโภคทรัพย์มาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางสุจริตชอบธรรมแล้ว (๑) เลี้ยงตัว เลี้ยงมารดาบิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข (๒) บำรุงมิตรสหาย และผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข (๓) ใช้ปกป้องรักษาสวัสดิภาพ ทำตนให้มั่นคงปลอดภัยจากภัยอันตราย (๔) ทำพลี คือ สละเพื่อบำรุงและบูชา ๕ อย่าง ๑) ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ ๒) อดิถิปถี ต้อนรับแขก ๓) ปุพพเปตพลี ทำบุญหรือสักการะอุทิศผู้ล่วงลับ ๔) ราชพลี บำรุงราชการ ด้วยการเสียภาษีอากร เป็นต้น ๕) เทวดาพลี ถวายเทวดา คือ ทำบุญอุทิศสิ่งทีเคารพบูชาตามความเชื่อถือ (๕) อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ และเหล่าบรรพชิตผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ผู้ไม่ประมาทหมั่นเมามื่อได้ใช้โภคทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้แล้ว ถึงโภคะจะหมดสิ้นไปก็สบายใจได้ว่า ได้ใช้โภคะนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้ว ถึงโภคะเพิ่มขึ้น ก็สบายใจเช่นเดียวกัน เป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี (อง.ปณจก.๒๒/๔๑/๔๘ ไทย)

หมวดที่ ๓ การปิดป้องทิศทั้ง ๖ การปิดป้องทิศทั้ง ๖ ในที่นี้หมายถึง การปิดช่องว่างระหว่างตนกับผู้ที่เกี่ยวข้อง คือการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ โดยมีตัวเราเป็นศูนย์กลาง ปกปิดในที่นี้คือการไม่ให้มีความบกพร่องนั่นเอง เรียกเป็นภาษาทางพระพุทธศาสนาว่า ทั้ง ๖ ทิศ ในสังคาลกสูตรได้กล่าวถึงทิศ ๖ และบทบาทหน้าที่ของการกระทำร่วมกันของบุคคลที่ปรากฏอยู่ในทิศทั้ง ๖ ดังนี้ (ที.ปา. ๑๑/๒๖๖-๒๗๒/๒๑๒-๒๑๖ ไทย) ทิศหกคือบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ จุดทิศที่อยู่รอบตัวจัดเป็น ๖ ทิศ คือ (๑) ปุรัตถิมทิศ ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา (๒) ทักขินทิศทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์ (๓) ปัจฉิมทิศ ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามีภรรยา (๔) อุตตรทิศ ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย (๕) อุปริมทิศ ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ (๖) เหมฐิมทิศ ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้างกับนายจ้าง

ในแต่ละทิศ พระพุทธองค์ได้บทบาทหน้าที่ของบุคคลไว้คือ ๑) ปุรัตถิมทิศ ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา มารดาบิดาอนุเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้ ห้ามปรามจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ศึกษา ศิลปวิทยา หากผู้ครองที่สมควรให้ มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร ส่วนบุตรธิดาพึงบำรุงมารดา บิดา ดังนี้ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำกิจของท่าน ดำรงวงศ์สกุล ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน ๒) ทักขินทิศ ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์ ครูอาจารย์อนุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้ ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง ยกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อน สร้างเครื่องคุ้มกันภัยในสารทิศ ส่วนศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ดังนี้ลูกต้อนรับแสดงความเคารพ เข้าไปหา ใฝ่ใจเรียนปรนนิบัติ เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ ๓) ปัจฉิมทิศ ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามีภรรยาสามีพึงบำรุงภรรยา ดังนี้ ยกย่องสมฐานะภรรยา ไม่ดูหมิ่น ไม่นอกใจ มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้ หากเครื่องประดับมาให้ เป็นของขวัญตามโอกาส ส่วนภรรยาอนุเคราะห์สามี ดังนี้ จัดงานบ้านให้เรียบร้อย สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี ไม่นอกใจ รักษาสมบัติที่หามาได้ ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง ๔) อุตตรทิศ ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย พึง

บำรุงมิตรสหาย ดังนี้ เผื่อแบ่งปัน พุดจามีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีตนเสมอร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วย ชื่อสัตย์จริงใจต่อกัน ส่วนมิตรสหายอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้ เมื่อเพื่อนประมาทช่วยรักษาป้องกันเมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อน

ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้ ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร ๕) อุปริมทิส ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ คฤหัสถ์พึงบำรุงพระสงฆ์ ดังนี้ จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา ต้อนรับด้วยความเต็มใจ อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ ส่วนพระสงฆ์อนุเคราะห์คฤหัสถ์ ดังนี้ ห้ามปรามจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ

หมวดที่ ๔ สังคหัตถุ ๔ ประการ สังคหัตถุ หมายถึง สิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ ในสิ่งคาลกสูตรกล่าวเรื่องสังคหัตถุ สรุปไว้ในคาถาทอนท้ายพระสูตรว่า ...ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ในโลกนี้ และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิมสลักเพลาคุมรถที่แล่นไปไว้ได้ ฉะนั้น ถ้าสังคหธรรมเหล่านี้ไม่มี มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้การนับถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านี้จึงถึงความเป็นใหญ่และเป็นผู้นำสรรเสริญ (ที.ปา. ๑๑/๒๗๓/๒๑๘ ไทย) จากพระพุทธรูปนี้ แสดงเรื่องสังคหธรรม (ธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์) เป็นธรรมเครื่องอุ้มชูโลก ให้เป็นไปได้อยู่ เหมือนลิมสลักเพลารถ ที่ทำให้ตัวรถแล่นไปได้ สังคหธรรมมี ๔ ประการคือ (๑) ทาน การให้ (๒) เปยยวัชชะวาจาเป็นที่รัก (๓) อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ (๔) สมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ

จากที่กล่าวมาในรายละเอียดของหลักจริยธรรมที่ปรากฏในสิ่งคาลกสูตร พอจะมองเห็นภาพได้ว่า หลักจริยธรรมที่ปรากฏในพระสูตรนี้มีอยู่ ๒ ลักษณะคือ ๑) หลักจริยธรรมในส่วนที่เป็นข้อห้าม เป็นหลักปฏิบัติในแง่การงดเว้น ไม่ควรปฏิบัติ ควรหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล ประกอบไปด้วยเรื่องกรรมกิเลส ๔ อคติ ๔ อบายมุข ๖ และเรื่องมิตรเทียม คนที่ไม่ควรคบอีก ๔ ประเภท หลักจริยธรรมเหล่านี้ เป็นหลักที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิต สำหรับผู้เริ่มชีวิตการครองเรือน เป็นข้อเว้น หรือห้าม ซึ่งจะสังเกตว่า พระพุทธรูป แสดงเอาไว้เป็นลำดับต้น ๒) หลักจริยธรรมในส่วนที่เป็นข้อปฏิบัติ เป็นหลักที่ส่งเสริมความมั่นคงแห่งชีวิต และสังคม เมื่อปฏิบัติแล้ว จะมีแต่ความสุข ประกอบไปด้วย มิตรผู้มีใจดี หรือมิตรแท้ ๔ ประเภท หลักการใช้จ่ายทรัพย์ ให้เกิดประโยชน์ การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในระดับต่าง ๆ ทางสังคม หรือทิศ ๖ รวมไปถึงเรื่องสังคหธรรม

การจัดระเบียบสังคมในสิ่งคาลกสูตร

การจัดระเบียบสังคมในสิ่งคาลกสูตร กล่าวหลักปฏิบัติไว้เพื่อเป็นบรรทัดฐานแห่งความประพฤติ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การจัดระเบียบสังคมมีหลายประเภท แต่จะกล่าวเฉพาะเรื่องบรรทัดฐานทาง

สังคมเท่านั้น หากพิจารณาคุณเนื้อหาในสังคาลกสูตรแล้วจะเห็นว่า มี ๒ ลักษณะ คือลักษณะที่เป็นข้อห้าม และลักษณะที่เป็นขออนุญาต เนื้อหาเหล่านี้แหละที่สะท้อนให้เห็นการจัดระเบียบสังคมในส่วนที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคม ในรายงานนี้จะยึดเอากรอบของบรรทัดฐานทางสังคมตามแนวสังคัมวิद्या มาเป็นแบบ แล้ววิเคราะห์หลักคำสอนในสังคาลกสูตร ดังนี้

๑) หลักจริยธรรมในสังคาลกสูตร มีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติ เป็นที่น่าสังเกตว่า การแสดงธรรมในพระสูตรต่าง ๆ หากจะต้องพูดถึงสิ่งที่เป็นคู่กันแล้ว เช่น ความดี ความชั่ว บุญ บาป กุศล อกุศล พระองค์จะพูดถึงสิ่งที่ไม่ดีก่อน แล้วจึงจะพูดถึงสิ่งที่ดีภายหลัง คล้าย ๆ กับเป็นการชี้โทษก่อนแล้วจึงชักชวนในสังคาลกสูตร จะเริ่มด้วยการงดเว้นสิ่งที่จะทำให้เกิดความเศร้าหมอง ๔ ประการ (กรรมกิเลส) คือ การฆ่า หรือเบียดเบียนบุคคลอื่นให้ได้รับความเดือดร้อน การงดเว้นจากการลักขโมยทรัพย์สินของคนอื่น การเว้นจากการประพฤตินอกใจ หรือผิดประเวณี และการงดเว้นจากการพูดเท็จ จะเห็นได้ว่า ข้อห้าม ๔ ข้อนี้ เป็นหลักปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข หรือเป็นหลักประกันสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข เป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่ว่า ถ้าคนในสังคมใดงดเว้นกรรมกิเลส (โดยความหมายก็คือการมีศีล ๕ นั้นเอง แต่ในที่นี้พูดถึงแค่ ๔ ข้อ เพราะศีล ๔ ข้อแรกเกี่ยวข้องกับสังคัม) สังคมนั้นก็เป็นสังคมที่มีความสงบสุข เพราะคนไม่ละเมิดสิทธิ์ต่าง ๆ ของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเบียดเบียนร่างกาย ทรัพย์สิน ครอบครัวยุ

นอกจากเรื่องกรรมกิเลสแล้ว ยังสอนเรื่องอคติ ๔ ประการ ซึ่งเป็นหลักความยุติธรรมในใจ หมายความว่า เมื่อบุคคลจะทำสิ่งใด ๆ จะต้องปราศจากความลำเอียง ให้เอาความถูกต้องเป็นหลักมากกว่าความถูกใจ อย่าตัดสินอะไร เพราะเห็นแก่ความชอบพอกัน เพราะความโกรธไม่พอใจ เพราะความเกรงกลัว หรือเพราะความหลงไม่รู้จริง สอนเรื่องการหลีกเลี่ยงหรืองดเว้นสิ่งที่จะนำไปสู่ความเสื่อมที่เรียกว่า อบายมุข ๖ ประการ ซึ่งอบายมุขทั้ง ๖ ประการนี้ ถ้าใครไปเกี่ยวข้องแล้วก็จะมีชื่อเสียง ไม่มีความเจริญ นอกจากนี้ยังได้สอนเรื่องการคบมิตร ให้หลีกเลี่ยงมิตรที่ไม่ดี (มิตรเทียม) หลักจริยธรรมในส่วนที่เป็นข้อห้ามนี้ ก็เหมือนกับบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งก็มีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติ

๒) บรรทัดฐานทางสังคมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมภายนอก

หากกล่าวถึงบรรทัดฐานที่เกี่ยวกับพฤติกรรมภายนอกตามหลักสังคัมวิद्याแล้ว ก็จะมีเรื่องวิถีประชา จาริต และกฎหมาย พิจารณาคุณเนื้อหาในสังคาลกสูตร จะเห็นวิถีชีวิตของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสังคมในสมัยนั้น เป็นสังคมพุทธ ผู้คนนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักประจำใจ

ก. วิถีประชา หรือวิถีชีวิตที่ปรากฏในพระสูตร เช่น

(๑) การยึดมั่นในคำสอนทางศาสนา เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปถึงที่ใด ย่อมเกิดประโยชน์แก่ชนเป็นจำนวนมาก ประโยชน์ที่เกิดจากการที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปถึงที่ต่าง ๆ นั้น ถ้าพิจารณาที่ตัวบุคคลเป็นสำคัญ จะมี ๒ ลักษณะคือ ลักษณะที่ ๑ ผู้ฟังธรรมได้บรรลุธรรม เป็นพระอริยบุคคลระดับต่าง ๆ ผู้ฟังที่ได้รับผลลักษณะนี้ จะเป็นผู้มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา ไม่มีอะไรมาทำอะไรให้กลายเป็นคนที่ไม่ศรัทธาอื่นได้ ลักษณะที่ ๒ ผู้ที่ได้ฟังธรรมแต่ไม่ได้บรรลุธรรมเป็นพระ

อริยบุคคลระดับใดระดับหนึ่ง แต่เป็นผู้มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะ เป็นลักษณะไหนจาก ๒ ลักษณะ สิ่งที่เหมือนกันก็คือ กลุ่มชาวพุทธเหล่านี้ จะมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ถวายนามอุปัชฌาย์พระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ เช่น อนาถปิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขา เป็นต้น บุคคลเหล่านี้จะยึดเอาคำสอนพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางชีวิต และช่วยเหลือ ช่วยประกาศพระพุทธศาสนาตามกำลังสติปัญญา นอกจากจะมีบทบาทเหล่านี้แล้ว บุคคลเหล่านี้มักจะชักนำให้บุตรหลานของตน เข้าใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา และก็เป็นเรื่องแปลกกว่า บางทีคนเหล่านี้ประสบปัญหา มาก ที่จะทำให้บุตรหลานนับถือพระพุทธศาสนา บอกสอนอย่างไรก็ไม่สำเร็จ จึงต้องใช้กุสโลบายบางอย่าง เช่น อนาถปิณฑิกเศรษฐี จ้างนายกาลละผู้เป็นบุตรให้ไปฟังธรรม

ในสังคาลสูตร เศรษฐีผู้เป็นบิดาและมารดาของสังคาลมาณพ ต่างก็เป็นพระโสดาบัน เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พยายามที่จะชักชวนบุตรชายให้เข้าใกล้พระสงฆ์ แต่บุตรชายก็ไม่สนใจ จนกระทั่งก่อนสิ้นใจบิดาสั่งให้ไหว้ทิศ ด้วยความหวังว่า ถ้าลูกชายตัวเองไหว้ทิศแล้ว จะเจอพระพุทธเจ้า แล้วจะชักถามกันแล้วบุตรของตนก็จะเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แสดงว่าเศรษฐีใช้กุสโลบายให้บุตรไหว้ทิศ ดังนั้น การยึดมั่นในคำสอนทางศาสนา และพยายามปลูกฝังให้คนที่เกี่ยวข้องนับถือไปด้วย จึงเป็นวิถีประจำประการหนึ่งที่พบเห็นได้ แม้ในสังคมปัจจุบัน

(๒) การไหว้ทิศ มีข้อน่าสังเกตว่า ทำไมสังคาลมาณพจึงเชื่อบิดา ? และสังคาลมาณพไหว้ทิศทั้ง ๖ เป็นเวลานานเท่าไร ? จากประวัติที่กล่าวมามานพน้อยไม่เคยสนใจที่จะเข้าใกล้พระพุทธศาสนา แต่พอบิดามารดาสิ้นชีวิตไป กลับรักษาคำพูดของท่านทั้งสองไว้อย่างดี ทำตามทีบอกได้อย่างไม่บกพร่องจะเป็นไปได้หรือไม่ว่า มานพคิดได้ เพราะไม่มีใครแล้ว หรือจริงๆ แล้ว มานพก็ได้มีข้อเสียหาอะไร นอกจากไม่สนใจพระพุทธศาสนาเท่านั้น ส่วนเรื่องอื่น ๆ ก็น่าจะดี ส่วนประเด็นที่ว่า ไหว้อยู่ยาวนานเท่าไร ในคัมภีร์ไม่ได้ และน่าจะคิดต่อไปว่า การไหว้ทิศเป็นพิธีกรรมของพราหมณ์หรือเปล่า ? ถ้าเป็นอย่างนั้นจริง แสดงว่า บิดามารดาของสังคาลมาณพ น่าจะเคยนับถือศาสนาพราหมณ์มาก่อน ก่อนที่จะมานับถือพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่คุณเขียนคิดเห็นต่างไปจากตรงนี้ก็คือ จะเป็นไปได้ไหมว่า การไหว้ทิศ น่าจะสะท้อนสัญลักษณ์การดำเนินชีวิตบางอย่าง ตามความเป็นจริงแล้ว การกระทำบางอย่าง ไม่จำเป็นต้องอธิบายด้วยเหตุผล แต่ก็ได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน อย่างเรื่องเถรสองบาตรถามว่าสองทำไม ก็ตอบว่าสองตามที่บูรพาจารย์เคยทำมา ไม่ต้องมีเหตุผล อย่างเช่น ประเพณีของคนไทยบางอย่างก็ถือสืบทอดกันมานาน บางครั้งก็อธิบายด้วยเหตุผลไม่ได้ เช่น การเรียกขวัญข้าวเพื่อบูชาพระแม่โพสพ พอข้าวเริ่มออกรวง ก็จะเอาขนม เอากล้วย ไปเลี้ยงแม่โพสพ คนที่เป็นชาวนาก็จะได้รับการปลูกฝังมาเป็นช่วง ๆ แบบนี้ การไหว้ทิศอาจจะเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างหนึ่ง เหมือนอย่างมีพิธีหนึ่งในสังคมฮินดู ก็คือ การไหว้พระอาทิตย์ (สุรยนมัสการ) ถ้ายังไม่ได้ไหว้พระอาทิตย์ก็จะยังไม่เริ่มกิจการงานต่าง ๆ ประจำวัน ถ้าใช้หลักเทียบตรงนี้ก็กล่าวได้ว่า การไหว้ทิศคงมีมาก่อนสมัยพุทธกาลแน่นอน เพราะเวลาพระองค์มาสอนก็ทรงสอนให้ไหว้ทิศ ยืมคำที่ใช้มาก่อน แต่มาอธิบายความใหม่ ถ้า

เอามิติเรื่องการไหว้ทิศมามองสังคมไทย ก็จะทำให้เห็นว่า มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ได้รับการปฏิบัติสืบทอดกัน มาหลายยุคสมัย สิ่งเหล่านี้ไม่ต้องมีคำอธิบายด้วยเหตุผล แต่มันคงอยู่ด้วยพลังศรัทธาของผู้ที่นับถือ

(๓) การดำเนินชีวิต จากที่พิจารณาดูเนื้อหาในสังคาลสูตรแล้ว จะเห็นวิถีชีวิตประการหนึ่งของ ผู้คนในสังคม วิถีชีวิตที่ว่านี้คือชีวิตจะต้องมีขั้นตอนคือคำสอนตอนที่ว่าทิศ ๖ จะสะท้อนให้เห็นภาพ ลำดับขั้นตอนการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดีคือ

ทิศเบื้องหน้าคือมารดาบิดานั้น เปรียบเหมือนจุดเริ่มต้นของชีวิต มารดาบิดามีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร ที่เกิดมาให้เจริญเติบโต เมื่อถึงวัยที่จะเข้าโรงเรียน ก็เข้าโรงเรียน ถึงตอนนี้เกี่ยวข้องกับทิศเบื้องขวา คือ ครูอาจารย์ เมื่อเรียนจบแล้วทำงานประกอบอาชีพ ก็เข้าสู่ระบบลูกจ้างนายจ้าง ถึงตอนนี้เกี่ยวข้องกับ ทิศเบื้องล่าง คือเจ้านายกับบ่าวไพร่ เมื่อทำงานสร้างฐานะแล้วก็มีครอบครัว ตรงนี้ก็เกี่ยวข้องกับทิศ เบื้องหลังคือสามีภรรยา พ่อแก่ตัวลง ก็หันหน้าเข้าสู่หลักธรรมคำสอนในทางศาสนา ตรงนี้ก็เกี่ยวข้องกับ ทิศเบื้องบน

จากที่ยกมาเกี่ยวกับวิถีประชาในสังคาลสูตร พอจะมองเห็นได้ว่า วิถีประชาเหล่านี้เป็นสิ่งที่ ควรปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติก็อาจจะได้รับการติฉินนินทา ถูกตำหนิ แต่ก็ไม่ได้ผิดศีลธรรมอะไรมากมาย รุนแรง

ข. จาริต จาริตเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องศีลธรรม ความถูกต้อง ชอบชั่วดี เป็นสิ่งที่จะต้องกระทำ ถ้าไม่ทำก็ถือว่าเป็นผิดกฎระเบียบของสังคม ในสังคาลสูตร มีเรื่องของจาริตทางสังคมที่ปรากฏอยู่ เช่น

(๑) การเลี้ยงดูพ่อแม่ ถือว่าเป็นจาริตอย่างหนึ่งของสังคมไทย ดังปรากฏในทิศเบื้องหน้าคือ มารดา บุตรพึงบำรุงด้วยฐานะ ๕ อย่างคือ ๑) ท่านเลี้ยงมาแล้วเลี้ยงท่านตอบ ๒) ช่วยทำกิจของท่าน ๓) ดำรงวงศ์สกุล ๔) ทำตัวให้เหมาะแก่การรับทรัพย์มรดก ๕) ทำบุญอุทิศให้เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว การเลี้ยงดูพ่อแม่มีอยู่ ๒ ช่วงคือ ช่วงที่ท่านมีชีวิตอยู่ และช่วงที่ท่านล่วงลับไปแล้ว พ่อแม่ถือว่าเป็นบุญ คุณแก่บุตรมาก ใครที่ไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ นับว่าเป็นคนอกตัญญู ผิดจาริตของสังคม ถูกประณามจากสังคม

(๒) การแต่งงาน ปรากฏในทิศเบื้องหลังคือสามีภรรยา หลักปฏิบัติต่อกันระหว่างสามีภรรยาที่ ตรงกันคือ การไม่นอกใจ การแต่งงานคือการที่หญิงและชายตัดสินใจใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน เมื่อตัดสินใจใช้ ชีวิตคู่ร่วมกันแล้ว ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่นอกใจกัน ชายหรือหญิงที่นอกใจกัน ถือว่าเป็นผิดจาริต ของสังคม แม้อาจจะไม่ถูกสังคมประณามเพราะคนอื่นไม่รู้ แต่ก็เป็นที่ตราบาปในใจ

ค. กฎหมาย กฎหมายเป็นสิ่งที่คนในสังคมต้องปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากไม่ปฏิบัติ หรือไปล่วงละเมิดเข้า ย่อมต้องรับโทษตามสมควร หลักคำสอนในสังคาลสูตร มีบางข้อที่นำมาเป็น กฎหมายห้าม หรืออยู่ในรูปของกฎหมาย เช่น กรรมกิเลส ๔ มีข้อห้ามที่อยู่ในรูปของกฎหมาย เพราะ ศีล ๕ นั้น ๔ ข้อแรก ก็อยู่ในเรื่องกรรมกิเลส ๔ มีข้อสังเกตว่า ตัวกฎหมายที่เกี่ยวกับกรรมกิเลส ๔ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการฆ่า เกี่ยวกับการลักทรัพย์ เกี่ยวข้องเรื่องเพศ เกี่ยวข้องเรื่องคำพูด จึงอาจกล่าวได้ว่า เนื้อหาของกรรมกิเลส ๔ ถ้าใช้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ก็เป็นหลักประกันทางสังคม ถ้าบุคคลไม่ทำ ตามก็จะได้รับโทษทางธรรม ถ้าเอาไปใช้ในมิติทางกฎหมาย การกระทำที่เกี่ยวกับกรรมกิเลส ๔ ข้อ

ก็ย่อมต้องโทษทางกฎหมาย เช่น บุคคลฆ่าคนตายโยเจตนา ย่อมต้องโทษ จำคุก เป็นต้น เรื่องอบายมุข ๖ อบายมุข ๖ ประการเป็นปากทางของความเสื่อมแห่งโศกทรัพย์ อบายมุข ๖ บางข้อ ปัจจุบันถูกนำมาใช้ในรูปของกฎหมาย เช่น การเล่นเกมพนัน ปัจจุบันการเล่นเกมพนันถือว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ส่วนอบายมุขอีก ๕ ข้อ ไม่อยู่ในรูปของกฎหมาย

๓) บรรทัดฐานทางสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมภายใน เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต หรือสังคมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่สามารถมองได้ทุกสังคม บรรทัดฐานประเภทนี้ประกอบด้วย ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม และอุดมการณ์ ในสังคาลกสูตรมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เช่น

ก. ความเชื่อ เป็นสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่าดี และก็นับถือปฏิบัติกันมา ในสังคาลกสูตร มีเรื่องความเชื่อปรากฏในคำสอน เช่น ความเชื่อในเรื่องการทำตามบรรพบุรุษ ดังปรากฏในตอนต้นเรื่องที่สังคาลกมาณพไหว้ทิศทั้ง ๖ ตามคำสั่งของบิดา เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าไหว้ทิศทั้ง ๖ อย่างสม่ำเสมอ จะมีแต่ความสุขเจริญ การทำบุญให้แก่มารดาบิดาผู้ล่วงลับไปแล้ว เพราะมีความเชื่อว่า มารดาบิดาที่ล่วงลับไปแล้ว ท่านไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ รอรับส่วนบุญที่บุตรหลานอุทิศไปให้ และบุตรหลานก็มีความเชื่อว่า ดวงวิญญาณของพ่อแม่หรือบรรพบุรุษยังคงอยู่ปกปักรักษาดูแลอยู่ ดังนั้น บุตรหลานจึงมีความเชื่อว่า การทำบุญให้แก่บรรพบุรุษ จึงนำความปลอดภัย ความสุขมาให้ ทั้งยังเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อดีด้วย การมีความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย หรือเชื่อในเรื่องนรกสวรรค์ ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง เพราะได้รับอิทธิพลจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปรากฏอยู่ในหน้าที่ของสมณพราหมณ์ที่จะสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบอกทางสวรรค์ให้ เพราะความเชื่อเช่นนี้จึงทำให้คนในสังคมละอายชั่ว กลัวบาป

ข. ค่านิยม เป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งดี เหมาะสมถูกต้อง บางอย่างอาจได้รับความนิยมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง บางอย่างได้รับความนิยมาตลอด จนกระทั่งกลายเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของชีวิตไปเลยก็มี ในสังคาลกสูตร โดยเฉพาะในเรื่องทิศ ๖ มีค่านิยมบางอย่างที่แม้กระทั่งปัจจุบันทุกสังคมก็ยังยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี ควรรักษาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การให้การศึกษาเล่าเรียน ดังจะเห็นจากเรื่องทิศ ๖ ทิศเบื้องหน้า หน้าที่ของมารดาบิดาข้อหนึ่งคือทำให้บุตรของตนศึกษาศิลปวิทยา เมื่อถึงสมัยพอที่จะศึกษาศิลปวิทยาได้ ปัจจุบันค่านิยมเรื่องการศึกษาเป็นสิ่งที่ทุกสังคมยอมรับ เพราะมีความคิดว่า คนที่มีการศึกษา จะเป็นผู้มีโอกาสดีกว่าคนที่ไม่มีการศึกษา การศึกษาเป็นใบเบิกทางชีวิตที่สำคัญ

ค. อุดมการณ์ คือสิ่งที่สังคมทั้งหลายยึดถือปฏิบัติ ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ควรสร้างสรรค์ให้เกิดมีขึ้น เพื่อที่ว่าอุดมการณ์เหล่านี้จะเป็นตัวยึดหรือกำหนดสัญลักษณ์รูปแบบของสังคมได้ด้วย อุดมการณ์ในสังคาลกสูตร มีลักษณะเป็นภาพรวมของหลักคำสอน ที่ปรากฏในทิศ ๖ พอที่สังเกตได้ ดังนี้ ความกตัญญูต่อดี จะเห็นได้ชัดในทิศเบื้องหน้าคือมารดาบิดา มารดามีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร บุตรต้องกตัญญูต่อดีต่อท่าน ความกตัญญูต่อดี นับได้ว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี ความขยันหมั่นเพียร ความเมตตา

กรุณา เป็นหลักสำคัญที่ปรากฏในทศเบื้องต้นขวาคือครูอาจารย์ การศึกษาเล่าเรียน ครูอาจารย์ ต้องมีความเมตตาต่อศิษย์เป็นสำคัญ ศิษย์ ก็ต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษา จึงจะประสบความสำเร็จ ความจริงใจ ความเสียสละ รวมไปถึงเรื่องการสงเคราะห์ หลักคำสอนเหล่านี้ จะปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป เช่น ทศเบื้องหลังคือสามิภรรยา พึงมีความจริงใจ ความเสียสละ และการรู้จักสงเคราะห์แก่กัน

สรุป

บรรทัดฐานทางสังคมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ สรุปความได้ว่า การที่สังคมใดสังคมหนึ่ง จะเป็นสังคมได้นั้น จะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานเพื่อให้คนในสังคมได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปในแนวเดียวกัน กฎระเบียบที่สังคมกำหนดขึ้น มีหลายระดับ ตั้งแต่เป็นสิ่งที่ควรทำ จะต้องทำ และจะต้องไม่ล่วงละเมิด ถ้าล่วงละเมิดก็จะถูกลงโทษ ในสังคาลกสูตร มีหลักคำสอนที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคมได้หลายหมวด ตั้งแต่เรื่องที่ไม่ควรปฏิบัติ เช่น กรรมกิเลส ๔ และเรื่องความสัมพันธ์ของบุคคลในทศทั้ง ๖ เป็นต้น หลักจริยธรรมเหล่านี้ กล่าวได้ว่าเป็นแบบมาตรฐานที่จะไปวัดว่าสังคมนั้นเป็นสังคมที่พึงปรารถนาหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณิต เขียววิชัย และคนอื่น ๆ . (๒๕๒๘). **มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม**. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคนอื่น ๆ . (๒๕๓๗). **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณรงค์ เส็งประชา. (๒๕๔๑). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ภาคใต้, กลุ่มวิทยาลัยครู. (๒๕๒๖). **ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(๒๕๒๔). **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- สุพิศวง ธรรมพันธ. (๒๕๔๓). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ภูมิไทย.